

43. HR 6 september 1996, nr. 16 060

(Mijnssen, Heemskerk, Hermann; A-G Hartkamp)

(met aantekening van mr. W.P.M. Thijssen)

Art. 1:94 BW

Verdeling van pensioenrechten in ontbonden huwelijksgemeenschap ook na lange periode van feitelijk niet samenwonen naar de stand op de datum van beëindiging van het huwelijk.

ARREST

L, te R, eiser tot cassatie, adv. mr. J. Schoneveld,

T, te D, verweerster in cassatie, adv. mr. G. Snijders.

AANTEKENING

1. Partijen waren van 28 november 1956 tot 8 mei 1992 in gemeenschap van goederen gehuwd. Vanaf 30 augustus 1971 hebben zij feitelijk niet meer samengewoond. Deze feitelijke situatie was niet geformaliseerd door een scheiding van tafel en bed.
2. In deze procedure vorderde de vrouw de verdeling van de pensioenrechten in de ontbonden huwelijksgemeenschap. Zij stelde dat zij recht had op de helft van de tijdens het huwelijk (óók de tijdens de periode van 30 augustus 1971 tot 8 mei 1992) opgebouwde pensioenrechten. Zij stelde voorts dat zij recht had op een 'rechtstreekse aanspraak' ten opzichte van de 'pensioeninstellingen' waar de verschillende pensioenrechten waren ondergebracht.
3. De man erkende dat de pensioenrechten moesten worden verdeeld, maar stelde dat slechts de tot 30 augustus 1971 opgebouwde pensioenrechten voor verdeling in aanmerking kwamen omdat de vrouw 'na 30 augustus 1971 niet heeft meegewerkt aan de opbouw van de zaak'.
4. De HR oordeelde dat de tot 8 mei 1992 opgebouwde pensioenrechten moesten worden verdeeld omdat de huwelijksgemeenschap per die datum was ontbonden. Op grond van de redelijkheid en billijkheid kan van deze regel worden afgeweken. Het argument van de man dat de vrouw vanaf 30 augustus 1971 niet meer had 'meegewerkt aan de opbouw van de zaak' rechtvaardigde een dergelijk beroep op de redelijkheid en billijkheid niet. De HR ging op dit in de appèlprocedure bij het Hof gehanteerde argument niet meer uitdrukkelijk in. Kennelijk was onvoldoende gesteld om de HR aanleiding te geven zich erover uit te laten.
5. Ook wanneer slechts de pensioenrechten opgebouwd tot 30 augustus 1971 hadden moeten worden verdeeld, diende dit te gebeuren op grond van art. 1:94, eerste lid, BW (HR 27 november 1981, NJ 1982, 503 inzake Boon/Van Loon). In dit kader past het argument van de man dat de pensioenrechten die hij vanaf 30 augustus 1971 opbouwde niet dienden te worden verdeeld. Aan waardeverrekening van pensioenrechten ligt de gedachte ten grondslag dat pensioenrechten door gemeenschappelijke inspanning van man en vrouw zijn verkregen (NJ 1982, blz. 1726 r.k.). De HR laat de mogelijkheid open dat waardeverrekening van pensioenrechten onder omstandigheden achterwege blijft op grond van de redelijkheid en billijkheid. De man zou daarvoor kennelijk een veel zwaardere argumentatie moeten hebben aangevoerd. Mogelijk ging zijn redenering niet op omdat partijen niet gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid om te scheiden van tafel en bed. In dat geval zou de huwelijksgemeenschap rond 1971 zijn ontbonden en had in het geheel geen waardeverrekening moeten worden uitgevoerd en was zelfs het eventueel afsplitsen van bijzonder weduwepensioen achterwege gebleven. Art. 8a PSW en de (voorloper van) art. 9 Regelen verzekeringsovereenkomsten PSW zijn immers pas met ingang van 8 mei 1973 in werking getreden. In die situatie had de vrouw (achteraf gezien) nog beroep kunnen doen op de overgangsregeling in art. 12 van de Wet verevening pensioenrechten bij scheiding (de WVPS) waarin de regeling voor

pensioenverevening bij scheiding vóór 27 november 1981 is opgenomen, mits aan de voorwaarden in dat artikel was voldaan.

6. Met ingang van 1 mei 1995 is in art. 1:94, vierde lid, BW bepaald dat de pensioenrechten waarop de WVPS van toepassing is en 'rechten op nabestaandenpensioen' niet tot de huwelijksgemeenschap behoren.

De vraag rijst of de vrouw met succes had kunnen stellen dat eventueel op grond van art. 8a PSW en/of art. 9 van de Regelen verzekeringsovereenkomsten PSW afgesplitst bijzonder weduwepensioen niet diende te worden verdeeld gezien het bepaalde in art. 1:94, vierde lid, BW.

Ik verwacht niet dat een dergelijke redenering zou zijn geslaagd. De verdeling van de gemeenschap dient niet alleen naar de stand op de datum van ontbinding van de gemeenschap te worden uitgevoerd, maar ook op basis van het op dat moment geldende objectieve recht (tenzij later ingevoerde wettelijke bepalingen terugwerkende kracht zouden hebben).

7. De HR komt (om processuele redenen) niet toe aan het door de vrouw gevorderde voor zover dat inhield dat zij een 'rechtstreekse aanspraak' ten opzichte van de 'pensioeninstellingen' claimde. Deze vordering had ook nooit kunnen worden toegewezen omdat deze 'pensioeninstellingen' niet in rechte waren betrokken (de man zou een beroep op de *exceptio plurium litis consortium* hebben kunnen doen; W. Hugenholtz/W.H. Heemskerk, *Hoofdlijnen van Nederlands burgerlijk procesrecht*, Lemma BV, 1994, nr. 180). Een beroep op HR 19 januari 1996, PJ 1996/71 had de vrouw mogelijk kunnen baten. In dat arrest besliste de HR dat het ten behoeve van de vrouw in eigen beheer opgebouwde ouderdomspensioen bij een derde diende te worden afgestort. De HR zou dan wel een stap verder hebben moeten gaan dan in dat arrest omdat het in dat arrest het door de vrouw zelf in de vennootschap die aan de man werd toegeedeeld opgebouwde ouderdomspensioen betrof.

W.P.M. Thijssen